

การจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

Learning management about humans and the environment Geography learning content Grade 4 Using the teaching method Geographic Inquiry Process

วณิชยา วัฒนภักดีไพศาล¹, อธิวิจิตร ศรีสมบัติ², ธงไชย สุขแสวง³ และ สุวัฒน์ อุันทานนท์⁴
Whanitchaya Whttthanakitphaisarn¹, Ittiwat Srisombat², Thongchai Suksawaeng³ and Suwat Unthanon⁴

¹⁻⁴คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University

¹whanitchaya.pear123@gmail.com

Received : May11, 2024;

Revised : September10, 2024;

Accepted : September11, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ และ 3. ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 25 คน ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

ผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ 2) ขั้นรวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 3) จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 4) วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และ5) สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ส่งผลให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีการแสดงออกช่วยเหลือซึ่งกันเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกิจกรรมการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นสมาชิกในกลุ่ม นักเรียนได้ทักษะการคิด วิเคราะห์และแยกแยะ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญระดับ.05

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.61)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม; วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

Abstract

This research aimed to 1. Study the learning management of the topic of human and environment, geography, grade 4, using the geographical process teaching method. 2. Study the results of the learning management of human and environment, geography, grade 4, using the geographical process teaching method. 3. Study the satisfaction with the learning management of human and environment, geography, grade 4, using the geographical process teaching method. The target group used in the research was 25 grade 4 students who were selected by purposive sampling. The research instruments were the learning management plan, the achievement test, and the satisfaction questionnaire. The content analysis of the classroom action was performed

Research results

1. Learning management about humans and the environment Geography Grade 4 using the geography process teaching method, which has 5 steps, consisting of 1) the step of asking geographic questions, 2) the step of collecting geographic information, 3) managing the geographic information, 4) analyzing the geographic information, and 5) summarizing the information. Geographic As a result, students are enthusiastic. There is an expression of helping each other, resulting in good interaction in learning activities and exchanging knowledge within the group together. Accept and listen to the opinions of group members. Students gain thinking skills Analyze and distinguish With the process of participating in learning activities

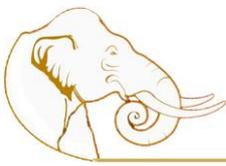
2. Students' academic achievement after studying was significantly higher than before studying at the level .05.

3. Students are satisfied with the learning management. Using the geography process teaching method at the highest level. The average is equal to ($\bar{X} = 4.61$).

Keywords: learning management; humans and the environment; geography process Teaching method

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 22 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ จะประกอบไปด้วยการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้

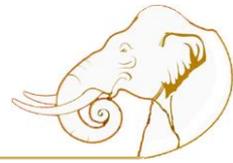

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งกำหนดไว้ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การงานอาชีพและเทคโนโลยี สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงประกอบไปด้วย 5 สาระสำคัญ ได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ศาสตร์ต่างๆเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ ความเข้าใจ และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เนื่องจากการดำรงชีวิตผู้คนในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำเป็นจะต้องมีการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะสาระภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา สามารถนำบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ได้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560-2579)

นอกจากนี้แล้ว ในปัจจุบันพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกได้เกิดภาวะวิกฤตในหลายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงผลกระทบอย่างรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี จากกระแสโลกาภิวัตน์และความทันสมัยของวิทยาการด้านเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มีเพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับสาระภูมิศาสตร์ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิตของคน ดังนั้นปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง และหาคำตอบ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ. (2557 : 132) ได้กล่าวว่า มนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก ในสาระภูมิศาสตร์นั้น มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในการเรียนรู้จึงต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ต่อมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนของประเทศไทยและโลกที่เราอาศัยอยู่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560-2579)

จากสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบันในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนอนุบาลจอมจืด พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้และความเข้าใจเนื้อหาเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมน้อยมาก เนื่องจากผู้เรียนไม่มีความสนใจในการเรียน ดุดม ทิดโทศัพท์มากจนเกินไป ทำให้ไม่มีความสนใจในเนื้อหาสาระที่เรียน ประกอบกับผู้วิจัยไม่มีประสบการณ์ในด้านการสอนมาก่อน จึงทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process) เนื่องจากวิธีการสอนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน คือ 1) ตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ 2) รวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 3) จัดการสารสนเทศทาง

ภูมิศาสตร์ 4) วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์และ 5) สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ซึ่งทั้ง 5 ขั้นตอนนี้กล่าวมา เป็นวิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ที่มีเป้าหมายที่ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีทักษะทางภูมิศาสตร์ที่ดี ช่วยให้นักเรียนเข้าใจโครงสร้างและความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ ในโลก ทั้งทางธรรมชาติและทางมนุษย์ ให้นักเรียนมีทักษะในการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ เช่น การใช้แผนที่ การวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้เทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์ สนับสนุนการทำงานกลุ่มเพื่อเสริมสร้างทักษะในการแก้ปัญหาและการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ให้นักเรียนมีความสนใจและกล้าทำในการสำรวจและค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ ดังนั้น การส่งเสริมทักษะในการคิดเชิงภูมิศาสตร์และเจตจำนงที่เชื่อมโยงกับความรู้ทางภูมิศาสตร์ เป็นวิธีการสอนแบบที่จะสร้างความเข้าใจทางภูมิศาสตร์ที่ลึกซึ้ง และยังเน้นทักษะที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันและในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับภูมิศาสตร์ได้

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดที่ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการสอนวิชาภูมิศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลจอมจืด เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ นำไปใช้ในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

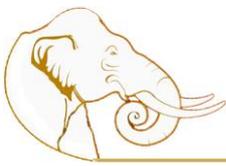
1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process)
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process)
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process).

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวรรณกรรมผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551และเอกสารต่างดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2560)กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การพัฒนาสาระภูมิศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 นี้ยังคงยึดหลักการพัฒนาการเรียนรู้ตามธรรมชาติของกลุ่มสาระและพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน กล่าวคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของทวีปต่างๆ ที่ส่งผลต่อกิจกรรมของมนุษย์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสาระภูมิศาสตร์ ที่มีความลุ่มลึกและทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมีเป้าหมาย คือ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทันปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถใช้ทักษะ กระบวนการ ความสามารถทางภูมิศาสตร์ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามสาเหตุและปัจจัย อันจะนำไปสู่การปรับ

ใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นเพื่อให้การเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงได้กำหนดทิศทางสำหรับครูผู้สอน เพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผลให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ และทักษะกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ที่สะท้อนสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

2. กระบวนการทางภูมิศาสตร์

การเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) เป็นการนำ ความเข้าใจเชิงภูมิศาสตร์ไปใช้และให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์เพื่อการตัดสินใจเชิงภูมิศาสตร์อย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาและวางแผนในอนาคต โดยอาศัยองค์ประกอบที่สาคัญ 3 ประการ คือ ความสามารถทางภูมิศาสตร์ กระบวนการทางภูมิศาสตร์ และทักษะทางภูมิศาสตร์จากการศึกษาความหมายกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (The Geo - Inquiry Process หรือ Geographic Inquiry Process) หมายถึง แนวทางในการเรียนการสอนภูมิศาสตร์ ให้ผู้เรียนเกิดการคิดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะ การสังเกต ทักษะการแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การใช้เทคโนโลยีและการสถิติพื้นฐาน กระบวนการทางภูมิศาสตร์นับว่าเป็นการรากฐานความคิดทางภูมิศาสตร์ ส่งเสริมให้ผู้ศึกษาเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมบนโลกในเชิงพื้นที่ เช่นเดียวกับวิธีการวิจัยซึ่งใช้การสำรวจ วิเคราะห์ และปฏิบัติ ประกอบด้วยด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปเพื่อตอบคำถาม/การสรุปข้อมูลเพื่อหาคำตอบ ซึ่งบางครั้งนักวิชาการหลายท่านอาจเรียกว่า กระบวนการสืบสอบทางภูมิศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทำวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลจอมจิต ตำบลชะยุ่ง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เริ่มตั้งแต่ พฤษภาคม 2566 ถึง กุมภาพันธ์ 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ มีจำนวน 8 แผน ประกอบไปด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัด การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัด การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด และการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัด

2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ก่อน-หลังเรียน) จำนวน 20 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 4 ด้าน 20 ข้อ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านเนื้อหา 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านการวัดผลประเมินผล

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัย ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ไว้ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระภูมิศาสตร์ มาตรฐาน ส 5.2 และตัวชี้วัด ป.4/1 ป.4/2

2) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.1) ขึ้นตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์

2.2) ขึ้นรวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

2.3) จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

2.4) วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์

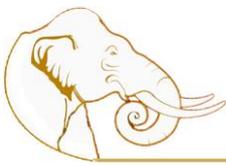
2.5) สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ 5 ขั้นตอน พบว่า

1. ตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ เป็นขั้นตอนแรกเริ่มในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะให้นักเรียนสังเกตรูปถ่ายทางภูมิศาสตร์แล้วสนทนาเกี่ยวกับรูปถ่าย จากนั้นจะครูอธิบายเชื่อมโยงรูปถ่ายทางภูมิศาสตร์กับลักษณะทางกายภาพส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต โดยครูผู้สอนจะแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม ให้นักเรียนได้สังเกตแผนที่รูปถ่ายทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดศรีสะเกษและร่วมกันตั้งประเด็นคำถาม และนักเรียนร่วมกันตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ แนวคำถาม ลักษณะทางกายภาพส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดอย่างไร การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของจังหวัดอย่างไร การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัดของเราเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในจังหวัดของเราส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตอย่างไรและแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดของเรามีอะไรบ้าง

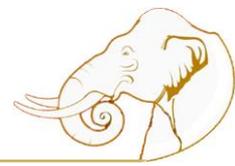
2. รวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ครูผู้สอนจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือ ห้องสมุด แล้วจัดบันทึก โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้แก่ นักเรียน

3. จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เป็นการรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ในตามขั้นที่ 1 และครูผู้สอนจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แต่ละกลุ่มนำมา

4. วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ครูผู้สอนจะให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคำตอบตามประเด็นคำถาม ใบงานที่ 1.1 เรื่อง สิ่งแวดล้อมในจังหวัดของเรา ตัวแทนกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียน เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จแล้วครูผู้สอนจะซักถามหรือสมาชิกในห้องถาม หากมีข้อสงสัย

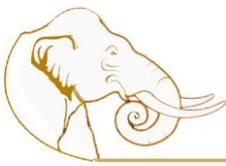
5. สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ นักเรียนทุกคนจะร่วมกันสรุปตามประเด็นคำถามในขั้นที่ 1 และครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเรื่อง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด หลังจากนั้นครูผู้สอนจะแจกแบบฝึกทักษะการคิดจากการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน พบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นในการตั้งคำถามเนื่องจากครูผู้สอนให้แต่ละกลุ่มตั้งคำถามที่นักเรียนสนใจ ซึ่งเป็นการเรียนที่นักเรียนไม่ได้ถูกบังคับขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลนักเรียนมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี คือ แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ซึ่งจะเป็นผลไปสู่ขั้นสรุปต่อไป และขั้นสรุป เมื่อนักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเสร็จแล้ว มีการรวบรวมคำตอบเป็นข้อ ๆ เพื่อนำมาสรุปในใบงานที่ครูผู้สอนแจกให้ และแต่ละกลุ่มมีความรับผิดชอบหน้าที่และออกมานำเสนอผลการศึกษารื่องสิ่งแวดล้อมในจังหวัดของเรา

2. ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบก่อนและหลังเรียน จากนั้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการจัดการเรียนรู้และทำการทดสอบหลังเรียน เมื่อเรียนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นจะให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งผลการวิเคราะห์คะแนนจากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนปรากฏ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนการทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

นักเรียน คนที่	คะแนนที่ได้จากการสอบ (20 คะแนน)				ผลต่างคะแนน	
	คะแนนก่อนเรียน	ร้อยละ	คะแนนหลังเรียน	ร้อยละ	D	D ²
1	8	40.00	17	85.00	9	49
2	9	45.00	17	85.00	8	64
3	12	60.00	16	80.00	4	16
4	10	50.00	18	90.00	8	64
5	14	70.00	19	95.00	5	25
6	9	45.00	15	75.00	6	36
7	11	55.00	18	90.00	7	49
8	13	65.00	18	90.00	5	25
9	12	60.00	18	90.00	6	36
10	14	70.00	19	95.00	5	25
11	13	65.00	19	95.00	6	36
12	10	50.00	14	70.00	4	16
13	10	50.00	16	80.00	6	36
14	12	60.00	17	85.00	5	25
15	16	80.00	20	100.00	4	16
16	16	80.00	20	100.00	4	16
17	14	70.00	18	90.00	4	16
18	10	50.00	17	85.00	7	49
19	16	80.00	20	100.00	4	16
20	13	65.00	18	90.00	5	25
21	10	50.00	18	90.00	8	64
22	12	60.00	19	95.00	7	49
23	11	55.00	19	95.00	8	64
24	9	45.00	18	90.00	9	81
25	12	60.00	18	90.00	6	36
Σ	284	1480.00	428	2230.00	144	898
($\bar{X}$)	11.84	59.20	17.84	89.20	6.00	37.42
S.D.	2.35	11.76	1.55	7.61	1.69	19.55
ร้อยละ	118.33	521.12	56.07	521.02	60.00	316.20

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเฉลี่ย 11.84 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 59.20 และคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.84 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.20 ผลต่างคะแนนเฉลี่ยระหว่างการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 6.00 คิดเป็นร้อยละ 37.42 และเมื่อนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน-หลังเรียนการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารະภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ มาเปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติปรากฏผลตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อน-หลังเรียนการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารະภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	($\bar{X}$)	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	25	11.84	2.35	17.93	24	0.00
หลังเรียน	25	17.84	7.68			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 $t_{.01,24} = 1.0391$

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเฉลี่ย 11.84 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 59.20 และคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.84 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.20 ผลต่างคะแนนเฉลี่ยระหว่างการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 6.00 คิดเป็นร้อยละ 37.42 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

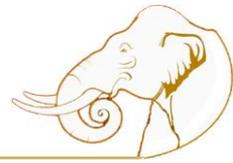
3. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารະภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สารະภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนทั้งหมด มีระดับความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.61 เมื่อจำแนกเป็นรายด้านมีผลปรากฏ ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

สารະภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ภาพรวมโดยเรียงตามลำดับ

ลำดับ ที่	คำถาม	N = 25			ระดับ ความพึง พอใจ
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ร้อยละ	
1	ด้านเนื้อหา	4.94	0.23	98.80	มากที่สุด
2	ด้านครูผู้สอน	4.93	0.25	98.60	มากที่สุด
3	ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.91	0.35	98.24	มากที่สุด
4	ด้านการวัดผลประเมินผล	4.75	0.42	95.00	มากที่สุด
	ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.61	0.30	92.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในแต่ละด้านต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมค่าเฉลี่ย 4.61 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด และเมื่อพิจารณาคะแนนเป็นรายด้านเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.23) ด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.25) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.35) และด้านการวัดผล ประเมินผล ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.42)

อภิปรายผลการวิจัย

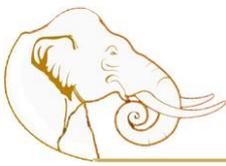
1. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามตัวชี้วัด ป.4/1 คือ อธิบายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด และตัวชี้วัด ป.4/2 คือ อธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยได้นำกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลจอมจืด ตำบลชะยูง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process) มี 5 ขั้นตอนประกอบด้วย

- 1) ขึ้นตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์
- 2) ขึ้นรวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
- 3) จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
- 4) วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และ
- 5) สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ผลปรากฏว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการตั้งคำถาม เนื่องจากครูผู้สอนให้แต่ละกลุ่มตั้งคำถามที่นักเรียนสนใจ ซึ่งเป็นการเรียนที่นักเรียนไม่ได้ถูกบังคับ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล นักเรียนมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการค้นคว้าหาคำตอบ ขึ้นวิเคราะห์นักเรียนแต่ละกลุ่มเริ่มมี ปฏิสัมพันธ์ที่ดี คือ แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ซึ่งจะเป็นผลไปสู่ขั้นสรุปต่อไป และขั้นสรุป เมื่อนักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเสร็จแล้ว มีการรวบรวมคำตอบเป็นข้อ ๆ เพื่อนำมาสรุปในใบงานที่ครูผู้สอนแจกให้และแต่ละกลุ่มมีความรับผิดชอบหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ สุขบิดา (2566 : 71) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันควิซ (QUIZZ) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ โดยใช้กระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันควิซ (QUIZZ) เป็นกระบวนการสอนที่จัดตามแผนการจัดการ

เรียนรู้ โดยรูปแบบการสอนมีการนำกระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ (ปวีณา ทาระ, 2560) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ 2) รวบรวมสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 3) จัดการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 4) วิเคราะห์สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และ 5) สรุปสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และการนำเครื่องมือทางภูมิศาสตร์มาเป็นผู้ประกอบการสอนเพิ่มเติม เนื่องจากสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้น แล้วยังมีการนำแอปพลิเคชันควิซมาเป็นสื่อในการทำแบบทดสอบออนไลน์ (แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน) จากการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนได้ใช้ทักษะกระบวนการคิดและวิเคราะห์ที่ก่อนตอบคำถามได้ทุกคน ซึ่งตรงกับกระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะความสามารถเชิงภูมิศาสตร์ทั้ง 5 ด้าน จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ทุกข้อ และการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ทำให้ผู้เรียนได้ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ คือ แผนที่โลก ลูกโลก แผนที่ประเทศ เป็นต้น ใช้เป็นสื่อในการสอนเพิ่มเติมอีกด้วย จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องของการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์มากขึ้น และผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับงานวิจัย (ปวีณา ทาระ (2560 : 111 - 115) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ตามทักษะศตวรรษที่ 21 โดยมีการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ตามทักษะศตวรรษที่ 21 และ 2) เปรียบเทียบสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา ประสบการณ์การสอนและขนาดโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังคมศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 28 จำนวน 83 โรงเรียน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ตามทักษะศตวรรษที่ 21 ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนหนึ่งไม่สามารถวิเคราะห์หลักสูตร และ เนื้อหาภูมิศาสตร์ได้ ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ยังขาดครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ครูเน้นการบรรยายจากหนังสือเรียนเป็นหลัก เวลาไม่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การจัดการกิจกรรมการทัศนศึกษาออกสถานที่เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์นั้นยุ่งยากใช้งบประมาณสูงและเสี่ยงในการเดินทาง นอกจากนี้ ในด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ยังไม่ทันสมัย ไม่เพียงพอ ขาดครูที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในการนำสื่อเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งครูสังคมศึกษามีความต้องการองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยจากการจัดอบรมความรู้ด้านการผลิตสื่อภูมิศาสตร์ 3 อันดับแรก ได้แก่ การใช้สื่อเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ การอ่านและตีความรูปถ่ายทางอากาศด้วย Google Map และการอ่านและตีความรูปถ่ายทางอากาศด้วย Google Earth ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ในสาระภูมิศาสตร์ คือ ความไม่พร้อมและศักยภาพของนักเรียนเป็น และนักเรียนยังขาดสถานที่ในการแสดงผลงาน ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า

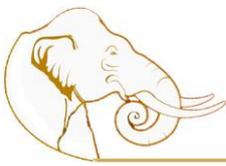
การวัดและประเมินผลการคิดวิเคราะห์ระดับชาติและการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนเนื้อหาไม่สอดคล้องกันมีปัญหาอยู่ในระดับใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่ไม่หลากหลาย เนื่องจากการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนเป็นวัดเกี่ยวกับความรู้ความจำ ครูจึงควรวัดและประเมินผลด้วยวิธีการหลากหลาย

เช่น การสังเกต การถามตอบ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geographic Inquiry Process) ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้จักการค้นคว้าหาคำตอบ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนเฉลี่ย 11.84 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 59.20 และคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 17.84 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.20 ผลต่างคะแนนเฉลี่ยระหว่างการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 6.00 คิดเป็นร้อยละ 37.42 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ 5 ขั้นตอน คือ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเพื่อตอบคำถาม ซึ่งเป็นวิธีการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เข้าใจ จำได้ และนำไปใช้เป็น จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ดังที่ กนก จันทรา (2561 : 19) ได้กล่าวว่าการสอนภูมิศาสตร์ ต้องเน้นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง เปรียบเทียบและให้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนสืบค้น รวบรวม ตีความสารสนเทศทางภูมิศาสตร์จากแหล่งสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกอ่านทำความเข้าใจระบบธรรมชาติและมนุษย์ และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สุดท้ายคือการฝึกให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบธรรมชาติ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ คณัญพัส บุตรแสน และคณะ (2561 : ง) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับผลการเรียนรู้และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เรื่องเรียนรู้ร่วมคิดแก้วิกฤตสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ความสามารถทางภูมิศาสตร์ระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์มีพัฒนาการสูงขึ้น และความคิดเห็นของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และสอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ สุขพิดา (2566 : 72) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันควิช (QUIZZ) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียน 8.73 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 29.11 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 19.13 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.72 ซึ่งมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากการจัดการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน และนักเรียนได้ลงมือสืบค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง ทำให้กระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

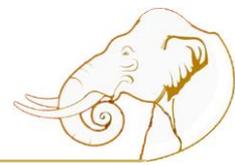
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมค่าเฉลี่ย 4.61 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุด และหากสรุปค่าคะแนนเป็นรายด้านเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 คือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.23) ลำดับที่ 2 คือ ด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.25) ลำดับที่ 3 คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.35) ลำดับที่ 4 คือ ด้านการวัดผลประเมินผล ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.42) ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ คือ ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน ครูชี้แจงกิจกรรมการเรียนรู้แบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน ครูให้การเสริมแรงโดยการให้รางวัลแก่นักเรียนที่ทำคะแนนได้สูงที่สุด ครูให้คำปรึกษา แนะนำ และดูแลนักเรียนในการเรียนโดยทั่วถึง ประกอบกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาเรียน

เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกัน เนื้อหาที่มีความยาก ง่าย เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน เนื้อหาที่น่าสนใจ สื่อการเรียนมีความสวยงาม น่าสนใจ ส่งผลให้นักเรียนสามารถอธิบายความรู้ที่ได้รับจากการเรียนได้ หลังจากเรียนด้วยวิธีกระบวนการทางภูมิศาสตร์แล้วนักเรียนมีความรู้ เรื่องสิ่งแวดล้อมในจังหวัด นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ส่งเสริมให้นักเรียนอยากเรียนด้วยวิธีนี้ในรายวิชาอื่น ๆ

นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แต่อย่างก็ดี การวัดผลประเมินผล ทำให้ผู้เรียนทราบถึงเนื้อหาที่เรียน พฤติกรรมการทำงานร่วมกันของนักเรียน และทราบผลการเรียนรู้ของตนเอง และคะแนนแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ดังที่ รังสีจันทร์ สุวรรณสทิศกร (2555 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม สามารถปรับเปลี่ยนได้เสมอขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ สภาพแวดล้อม

ช่วงเวลาในขณะนั้น ความพึงพอใจเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ สามารถกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ ตอบสนองความต้องการทำให้เกิดความสุขได้ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งนภา อนันต์ ศิริ วรากร ทองทวี และ เมธิ มธูรส (2561 : 145) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เรื่อง การค้นหาข้อมูลและติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อย่างมีคุณธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/4 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ โดยการใช้ Quizizz ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$ และ S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2/4 มีความพึงพอใจต่อ Quizizz สูงสุดคือ อยากให้ผู้สอนจัดกิจกรรมแบบนี้บ่อยๆ ($\bar{X} = 4.90$ และ S.D. = 0.38) รองลงมาคือ การเรียนรู้ด้วย Quizizz ทำให้สนุกสนานและทำให้เรียนรู้ได้เร็ว ($\bar{X} = 4.83$ และ S.D. = 0.45) และน้อยที่สุดคือการเรียนรู้ด้วย Quizizz ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง ($\bar{X} = 4.40$ และ S.D. = 0.84) และเสาวลักษณ์ สุขบิดา (2566 : 72) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับ

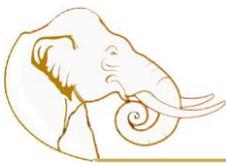
การใช้แอปพลิเคชันควิซ (QUIZZ) ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนทั้งหมด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และถ้าหากวิเคราะห์สรุปผลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในแต่ละด้านการเรียนของผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ พบว่า 1) ด้านครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61 2) ด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73 4) ด้านการวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 และ 5) ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87

องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ (Geo-literacy) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2560) สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ความสามารถทางภูมิศาสตร์ ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต ความสามารถคิดวิเคราะห์ ทักษะการทำงานกลุ่ม และความสามารถในการใช้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์สูงกว่าก่อนจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เนื่องด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกการตั้งคำถามหรือข้อสงสัยที่ตนเองสนใจ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ด้วยตนเอง และต้องนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาหรือองค์ประกอบ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้น ของกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ดังนี้ (1) การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์เป็นการตั้งคำถามในประเด็นทางภูมิศาสตร์ที่นักเรียนสนใจ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสืบค้นข้อมูลเพื่อหาคำตอบ โดยสามารถใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการสืบค้น (3) การจัดการข้อมูล เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาหรือองค์ประกอบ ผู้เรียนต้องแยกแยะได้ว่า สิ่งใดจริง เป็น สิ่งใดสำคัญสิ่งใดมีบทบาทมากที่สุด (4) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ผู้เรียนต้องค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ว่ามีอะไรสัมพันธ์กัน สัมพันธ์กันอย่างไร (5) การสรุปข้อมูลเพื่อหาคำตอบเป็นการวิเคราะห์เชิงหลักการ ผู้เรียนต้องค้นหาโครงสร้างระบบ เรื่องราว สิ่งของและการกระทำต่าง ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นดำรงอยู่ได้ในสภาพเช่นนั้น เนื่องจากอะไร มีอะไรเป็นแกนหลัก มีหลักการอย่างไร มีเทคนิคอย่างไร หรือยึดถือคติใด มีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง เพื่อหาข้อสรุปของคุณถามเชิงภูมิศาสตร์ที่ตั้งไว้ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถทางการคิดวิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น

สรุป

ผลการวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนรู้ เรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สาระภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอนการเรียนเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการตั้งคำถามที่นักเรียนสนใจซึ่งเป็นการเรียนที่นักเรียนไม่ได้ถูกบังคับ นักเรียนมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการค้นหาคำตอบในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ซึ่งจะเป็นผลไปสู่ขั้นสรุปหลังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเสร็จแล้ว มีการรวบรวมคำตอบเพื่อนำมาสรุปในใบงานที่ครูผู้สอนแจกให้ แต่ละกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มอบหมายได้อย่างดี การรู้เรื่องภูมิศาสตร์หลายประเทศให้

ความสำคัญ และมีการระบุดังในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สาคัญที่ควรเน้นในศตวรรษที่ 21 การรู้เรื่องภูมิศาสตร์ก็ยิ่งใหม่ในหลายประเทศ ที่ต้องมาเริ่มทาคความเข้าใจและเรียนรู้กันเพิ่มเติม รวมถึงประเทศไทยที่บรรจุการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ลงในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีการปรับปรุงในสาระภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2560 เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ในงานวิจัยต่างประเทศจะใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้สืบค้นข้อมูล ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบสอบและปัญหาเป็นฐาน มีขั้นตอน คือ การตั้งคำถามทางภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การจัดระเบียบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ และการตอบคำถามทางภูมิศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ครูสภา ลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณิฎพัส บุตรแสน. (2561). การศึกษาผลการเรียนรู้และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เรื่อง เรียนรู้ ร่วมคิด แก้ววิกฤตสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์. *วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปวีณา ทาระ. (2560). การศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระภูมิศาสตร์ เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ตามทักษะศรระดับมัธยมศึกษา. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* สาขาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งนภา อนันตศิริ วรากร ทองทวี และ เมธี มธุรส (2561 : 145). ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เรื่อง การค้นหาข้อมูลและติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์อย่างมีคุณธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/4 โรงเรียนตากสินราชานุสรณ์ โดยการใช้ Quizizz. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ศึกษาคั้งที่ 2 (Proceedings)*. ณ ห้องคอนเวนชันฮอลล์ ศูนย์วัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ส่วนวังจันทน์). (21-22 มีนาคม 2562).
- รังสีจันท์ สุวรรณสทิศกร. (2555). *การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชา LSC 305 การจัดการผู้ขายปัจจัยการผลิตสัมพันธ์*. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562, จาก <https://www.spu.ac.th/tlc/files/2014/06/วิจัย-LSC305.pdf>.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2557). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพมหานคร.
- เสาวลักษณ์ สุขบิดา. (2566). การจัดการเรียนรู้เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กระบวนการสอนทางภูมิศาสตร์ ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันควิซ (QUIZIZZ). *ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.